

DEKLARACIJA

o novom demokratskom sistemu zaštite i unapređenja prava manjina u SR Jugoslaviji

1. Okrugli sto "Međuetnički odnosi i položaj manjina u SR Jugoslaviji" održan u Niškoj Banji od 2. do 5. novembra 2000. godine okupio je više od pedeset eksperata i pripadnika šesnaest manjinskih zajednica* koje žive u SR Jugoslaviji (SRJ). Ovaj okrugli sto realizovali su Centar za istraživanje etniciteta i međunarodna nevladina organizacija ISCOMET sa sedištem u Sloveniji, koja ima savetodavni status pri Savetu Evrope, u saradnji sa Jugoslovenskim udruženjem za političke nauke, Beograd i Društvom dobre akcije, Niš. Okrugli sto je deo projekta *ISCOMETA Demokratija, ljudska prava i zaštita etničkih, verskih manjina u Jugoistočnoj Evropi* koji je podržala Evropska unija u okviru Pakta za stabilnost Jugoistočne Evrope.

2. Demokratski preobražaj jugoslovenskog društva i države koji je otpočeo nedavnim političkim promenama, jeste složen proces čije efikasno ostvarivanje zavisi od odlučnosti demokratskih političkih partija i svih struktura države, razvoja lokalne i regionalne samouprave, kao i od učešća građana u institucijama civilnog društva i odgovarajućih organizacija. Pred novim demokratskim vlastima nameće se, kao najpreči zadatak, rešavanje nagomilanih elementarnih životnih problema stanovništva, nužnost što bržeg oživljavanja privrede i njene istovremene tranzicije u duhu evropskih kretanja, kao i rekonstrukcija postojećih institucija u skladu sa demokratskim načelima vladavine prava; istodobno, postoji i nužnost uredjenja međunarodnog položaja Jugoslavije i njenog postepenog uključivanja u evropske intergacije.

Dugoročni uslovi za ostvarivanje ovih zadataka mogu se stvoriti jedino potvrđivanjem demokratskog karaktera novih vlasti stvarnim promenama na različitim područjima organizacije i delovanja države i društva. SRJ je višetnička i višereligijska zajednica. Otuda unapređivanje međuetničkih i međuverskih odnosa, kao i položaja i zaštite etničkih i verskih manjina predstavljaju polaznu tačku i test demokratskog napretka zemlje, ali i kamen temeljac za njenu unutrašnju i međunarodnu stabilnost. Međunarodna zajednica je dužna da doslednim sprovođenjem koncepta multietničkog i multireligijskog ustrojstva Kosova, na osnovu Rezolucije Saveta bezbednosti 1244, bitno doprinese utvrđivanju novog demokratskog ustrojstva SRJ i na toj osnovi izgradnji novog položaja i prava manjina; a na SRJ i Republici Srbiji ostaje dosledno sprovođenje multietničkog i multireligijskog ustrojstva Vojvodine.

3. Ovaj proces trebalo bi da se oslanja na sledeće principe:

- Demokratska politička atmosfera u društvu, povoljna za izgradjivanje novog demokratskog sistema prava manjina, ostvaruje se doslednim principijelnim iskorenjivanjem svih oblika nacionalizama, a naročito otklanjanjem posledica ranije negativne prakse i nepravdi koje su učinjene protiv pojedinih manjina, otklanjanjem etničkih stereotipa i predrasuda, permanentnim vaspitavanjem građana (naročito mladih) za toleranciju, dijalog i vrednosti multikulturnog društva, pri čemu posebnu odgovornost imaju obrazovni sistem i mediji.
- U traženju rešenja trebalo bi polaziti od evropskih međunarodnih standarda koji su usvojeni u poslednjoj deceniji, kao i od vlastitog iskustva i iskustava koje su pojedine evropske zemlje postigle.

* Albanci, Bošnjaci, Bugari, Česi, Hrvati, Jevreji, Nemci, Mađari, Makedonci, Muslimani, Romi, Rumuni, Rusini, Slovaci, Slovenci, Vlasi

- Novi demokratski sistem prava manjina u demokratskom, građanskom društvu SRJ trebalo bi da se razvija obezbeđivanjem ljudskih prava pripadnika manjina u ustavno-pravnom i političkom sistemu zemlje, kao i na institucionalnoj zaštiti individualnih i kolektivnih prava značajnih za identitet manjina.
- Novi demokratski sistem prava manjina u SRJ treba izgraditi unapredjivanjem specifičnih ustavnih normi i pravnih propisa, kao i uključivanjem novih sadržina na tom polju u politiku na kulturnom, obrazovnom, informativnom i drugim područjima, i to na svim nivoima društva.
- U stvaranju novog demokratskog sistema zaštite manjina trebalo bi polaziti od specifičnih uslova i potreba manjina u Jugoslaviji, ali pri tome treba unositi i nove modele koji su se pokazali uspešnim u savremenim evropskim multikulturnim zajednicama. Na primer: decentralizacija vlasti i povećavanje kompetencija i odgovornosti lokalnih i regionalnih vlasti za uređivanje manjinskih pitanja, institucionalno učešće manjina u donošenju odluka na svim nivoima, obezbeđivanje obaveznog predstavnništva manjina u lokalnim, regionalnim, republičkim i saveznim predstavničkim telima i drugim organima vlasti, obezbeđivanje nediskriminativnog socijalno-ekonomskog položaja manjina, razvijanje različitih vidova i modela autonomije, te lokalne i regionalne samouprave u etnički mešovitim područjima.
- Predstavnici etničkih i verskih manjina treba da budu uključeni u rasprave i odlučivanje o pitanjima novog demokratskog sistema zaštite i prava manjina.
- Upotreba različitih termina za pojedine manjinske zajednice (narodnost, nacionalne manjine, etničke grupe i slično) ne sme za posledicu da ima diskriminaciju bilo koje manjine.
- U okviru javnih finansija na svim nivoima trebalo bi obezbediti, kao sastavni deo institucijalnog sistema, materijalne i druge pretpostavke za funkcionisanje institucija i organizacija manjina.

4. U raspravi na okruglom stolu pomenuti su brojni problemi i predložena rešenja koja bi trebalo da uvažava nova demokratska vlast u SRJ. Tu izdvajamo:

- Demokratski značaj nove SRJ potvrdio bi i njeno pristupanje instrumentima Saveta Evrope, kao što su Okvirna konvencija o pravima nacionalnih manjina (1995), Evropska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima (1992), Evropska socijalna povelja (1996) i Okvirna konvencija o prekograničnoj regionalnoj saradnji (1982), kao i međunarodnim procedurama za nadzor implementacije standarda ljudskih prava i zaštite manjina.
- U novi demokratski ustavnopravni sistem SRJ i njenih sastavnih delova trebalo bi uneti specifične odredbe zaštite manjina uvažavajući spomenute principe, kao i utvrditi mehanizme za nadzor implementacije tog sistema i obezbeđivanje prava pripadnika manjina u okviru pravosudnog sistema zemlje, te uvođenje institucije ombudsmana za manjine.
- Novi ustavno-pravni sistem potvrdio bi svoju demokratsku obezbeđivanjem položaja i prava manjinskih zajednica koje do sada nisu priznate (na primer: Jevreji, Hrvati, Bošnjaci, Slovenci, Makedonci, Nemci, Česi, Ukrajinci, Romi, Vlasi).
- Romskoj zajednici u SRJ trebalo bi u novom demokratskom sistemu zaštite manjina obezbediti nediskriminirajući položaj i prava, a odgovarajućim merama u određenim područjima i unapređivanje socijalnoekonomskog položaja.
- Ustavno-pravno priznavanje identiteta, položaja i prava Bošnjaka (Muslimana) u Sandžaku učvrstilo bi i saradnju i stabilnost regiona u duhu savremenih evropskih integrativnih modela.
- Položaj novih manjina u SR Jugoslaviji unapredila bi normalizacija odnosa i razvoj saradnje između država naslednica nekadašnje Jugoslavije.

- Bilateralni sporazumi SRJ sa susednim zemljama, u smislu uspešne prakse u Evropi, u poslednjoj deceniji, doprineli bi poboljšanju položaja i prava srpskih i crnogorskih manjina u susednim zemljama, kao i manjina susednih zemalja u SRJ; time bi se učvrstio i međunarodni položaj Jugoslavije, a doprinelo bi se i stabilnosti u regionu.
- Razvoj regionalne prekogranične saradnje SRJ sa susedima doprineo bi stabilizaciji dobrosusedskih odnosa i, u tom kontekstu, poboljšanju položaja i prava manjina u tim zemljama. U raspravi na okruglom stolu pomenuta je mogućnost razvijanja takve saradnje između Srbije, Hrvatske, Mađarske i Rumunije, kao i na području Crne Gore, Srbije, Bosne i Hercegovine, Albanije i Makedonije.
- Nevladine organizacije koje se bave problemima ljudskih prava i zaštite manjina trebalo bi da učestvuju u svim aspektima izgradnje novog demokratskog sistema zaštite manjina.

5. Učesnici Okruglog stola *Međuetnički odnosi i položaj manjina u SR Jugoslaviji* i ISCOMET izražavaju spremnost da stručno doprinesu izgradnji novog demokratskog sistema zaštite manjina u SRJ.

Niška Banja, SRJ, 5. novembar 2000.